

Gongdin í keypiorkuni 2003 - 2006

Arbeidarafeløgini í Føroyum

Innihaldsyvirlit

INNLEIÐING / ARBEIÐSSETNINGUR	2
AVMARKINGAR AV KANNINGINI	2
1. SKIPAN AV KANNINGINI	3
HVAT ER KEYPIORKA?	3
ÚTROKNINGARNAR Í STUTTUM.....	3
FYRITREYTI FYRI ÚTROKNINGUNUM.....	4
LØNTAKARABÓLKARNIR Í KANNINGINI	4
2. GONGDIN Í KEYPIORKUNI 2003 – 2006	6
PROSENTVÍSA BROYTINGIN	6
BROYTINGIN Í KRÓNUM OG OYRUM.....	9
3. ORSØKIR TIL BROYTINGINA	11
4. AVLEIÐINGIN FYRI EINSTØKU HÚSARHALDINI	14
ÚTREIÐSLURNAR HJÁ EINUM HÚSARHALDI.....	14
BROYTINGIN Í HÚSARHALDS-‘AVLOPINUM’ FRÁ 2003 TIL 2006	15
5. SAMANDRÁTTUR OG NIÐURSTØÐA	17

Innleiðing / arbeiðssetningur

Henda kanningin er gjørd fyri arbeiðarafeløgini í Føroyum fyri at kanna hvussu keypiorkan hjá limunum er broytt seinastu árin samanborið við aðrar løntakarabólkar.

Kanningin umfatar hesi punktir:

1. Broytingin í keypiorkuni í tíðarskeiðinum 2003 - 2006
2. Orsøkir til broytingina
3. Avleiðingarnar fyri einstøku húsarhaldini

Arbeiðarafeløgini heittu í mars 2007 á Magna Laksáfoss um at standa fyri kanningini og varð kanningin latin feløgunum apríl 2007.

Avmarkingar av kanningini

Kanningin er avmarkað til at viðgera gongdina í keypiorkuni hjá ávísum løntakarabólkum. Kanningin fevnir ikki um allar samfelagsbólkar og løntakarabólkar, men tekur støði í arbeiðarunum, og nýtir hinar bólkar til samanberingar.

Talan er um ein kanning av tíðarskeiðinum 2003 – 2006, tvs. talan er einans um avmarkað tíðarskeið og tískil verður ikki tikið hædd fyri t.d. lívstíðar-keypiorkuni. Hetta merkir t.d. at inn- og útgjald til eftirlønir verður ikki tikið við í kanningini.

Eisini eru atlit ikki tikið til, hvørjir lønarbólkar fáa inntøkuflytingar frá tí almenna og øðrum stovnum. Um ávísir bólkar t.d. í størri mun enn aðrir bólkar fáa inntøkuflytingar úr ALS ella barnsburðargrunninum, vil hetta hava eina ávirkan á keypiorkuna hjá hesum bólkinum sammett við hinar bólkar – hetta er, sum nevnt, ikki hædd tikið fyri í kanningini.

1. Skipan av kanningini

Her verður greitt nærri frá hvussu kanningin er gjørd. Greitt verður frá definitiónini av keypiorku, útrokningini av keypiorkuni, fyrirtreytunum aftanfyrir útrokningunum, hvørjir løntakarabólkar eru tiknir við í kanningina og hví júst hesir løntakarabólkarnir eru tiknir við.

Hvat er keypiorka?

Keypiorka hevur ymiskar definitiónir – alt eftir í hvørjum samanhangi hugtakið verður nýtt. Í hesi frágreiðingini verður keypiorka definerað soleiðis:

Keypiorkan hjá einum løntakara er tað sum løntakarin hevur eftir av síni inntøku eftir at skatturin og onnur inntøku-tengd gjøld eru goldin og hædd er tikin fyri prísgongdini.

Gjældini talan er um eru: ALS-gjaldið, gjald til barnsburðargrunnin og Samhaldsfasta Arbeidsmarknaðar Eftirlønargrunnin. Orsøkin til at gjældini mugu takast við er, at tey eru at rokna sum ein skattur. Av tí at gjældini eru áløgd løntakarunum í mun til inntøkuna, og eingin móguleiki er fyri hjá løntakaranum at sleppa undan at gjalda gjældini, eru tey at rokna sum ein skattur.

Útrokningarnar í stuttum

Útrokningarnar eru gjørdar soleiðis:

Løn – (sambært sáttmála)
minus landsskatt, kommunuskatt og kirkjuskatt
minus gjøld til ALS, Barnsburðargrunnin og Samfaldsfasta Eftirlønargrunnin
= Keypiorka í ársins prísum

At enda verður hædd tikin fyri prísgongdini – tvs. tað verður deflaterað við prístalinum.

= Keypiorka í 2003-prísum

Keypiorkan í 2003-prísum er besta mátið fyri hvussu keypiorkan er broytt í tíðarskeiðinum 2003 – 2006.

Fyritreytir fyri útrokningunum

Av tí at kommunuskattirnir ikki eru eins í ymsu økjunum í Føroyum, er neyðugt at velja ein ‘bústað’ tá útrokningarnar skulu gerast. Her er valt at taka støði í Tórshavnar kommunu. Eisini er neyðugt at taka hædd fyri, um løntakarinn hevur børn – tvs. um løntakarinn hevur rætt til barnafrádrátt. Her er valt at lata løntakaran hava eitt barn.

Fyri at útrokningarnar skulu vera sambæriligar millum løntakarabólkarnar, er sami uppgerðarháttur nýttur til allar løntakarabólkarnar.

Viðmerkjast kann, at tað ikki hevur stóran týðning fyri úrslitið av kanninginini hvør kommuna verður vald og um løntakarinn hevur børn ella ikki.

Av tí at prísbroyingar ávirka keypiorkuna, er neyðugt at taka prísgongdina við í útrokningunum. Ein onnur fyritreyt er sostatt, at fyri at taka hædd fyri prísvøkstrinum í tíðarskeiðinum, er føroyska prístalið nýtt. Trupuleikin við hesum er, at prístalið er samansett eftir einum miðal húsarhaldi. Um ávísir vørubólkar, t.d. olja, viga tyngri hjá ávísimum løntakarabólkum, enn tað sum prístalið sigur okkum, er rættast at taka hædd fyri hesum. Rættast hevði tískil verið at havt eitt prístal til hvønn løntakarabólk. Hetta er tó ikki gjørligt við tí vitan vit hava í dag.

At enda er neyðugt at taka hædd fyri, at nakrir løntakarabólkar hava innbygðan starvsaldur – tvs. at hesir løntakarabólkarnir fáa eina lønarhækking, sum kemur omaná lønarvøksturin annars. Tá ein løntakari er komin upp á hægsta starvsaldur, fær viðkomandi sjálvsagt einans vanliga lønarvøksturin. Tískil er neyðugt at gera útrokningar fyri hesar starvsbólkarnar við og uttan starvsaldri.

Løntakarabólkarnir í kanninginini

Fylgjandi løntakarabólkar eru tiknir við í kanninginini:

- Arbeiddari niðursetta tíð (180 dagar um árið – t.e. uml. 80 prosent.)
- Arbeiddari fulla tíð – 227 dagar um árið
- Handverkari fulla tíð – 227 dagar um árið
- Starvsmaður (uttan starvsaldur) – lønarflokkur 4,2
- Starvsmaður (við starvsaldri) – lønarflokkur 4,2 í 2003 – síðan hækkandi
- BLF’ari (uttan starvsaldur) – stig 5
- BLF’ari (við starvsaldri) – stig 5 í 2003 – síðan hækkandi

Orsøkin til at handverkarar og starvsmenn eru tiknir við til samanberingar er, at hesir løntakarabólkar líkjast nógv arbeiðarum og kann samanberingin við hesar bólkar tískil vísa á munin í gongdini innanfyri bólkar, ið líkjast hvørjum øðrum. Fyri at lýsa munin millum arbeiðarar og ein hálønarbólk, eru BLF'arnir tiknir við.

Út frá hesum løntakarabólkum átti at verið gjørligt á fullgóðan hátt at lýst gongdina í keypiorkuni hjá ymiskum bólkum.

Tað eigur at vera viðmerkt, at tann lønartalvan, sum hevur verið galdandi størsta partin av árinum er tikin sum galdandi fyri alt árið. T.d. hevði Starvsmannafelagið eina lønartalvu frá 1. mars 2002, sum var galdandi fram til 1. mars 2003, sum aftur bleiv avloyst av lønartalvu av 1. oktober 2003. Tvs. trýggir sáttmálar ella lønartalvur vóru í gildið í 2003 fyri henda løntakarabólkin. Her var tað lønartalvan av 1. mars 2003, sum hevði gildið størsta part av árinum og tískil er tað 1. mars 2003-lønartalvan, sum henda kanningin brúkar fyri alt árið 2003.

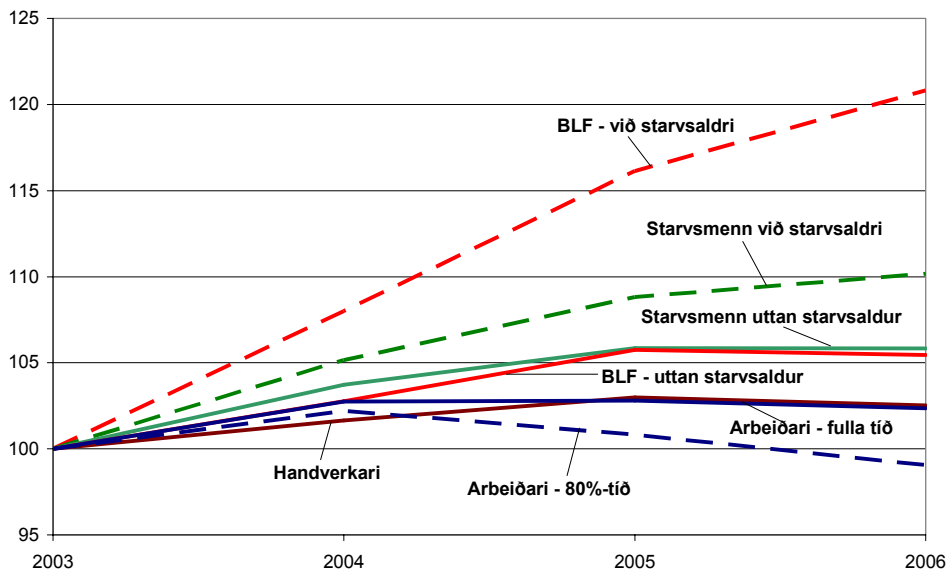
2. Gongdin í keypiorkuni 2003 – 2006

Eftir at tað omanfyri er greitt frá, hvussu kanningin er gjørd, verður her farið nærri inn á úrslitini av kanningini. Í hesum partinum verður greitt frá gongdini í keypiorkuni frá 2003 til 2006 – fyrst í prosentum, síðan í krónum og oyrum.

Prosentvísa broytingin

Mynd 1 og Talva 1 lýsa gongdina í keypiorkuni í tíðarskeiðinum 2003 – 2006 hjá ymsum løntakarabólkum.

Mynd 1. Broyingar í keypiorku, 2003-2006

Kelda: Sáttmálarnir hjá ymsu feløgnum, prístalið frá Hagstovu Føroya og egnar útrokingar

Mynd 1 vísir gongdina í keypiorkuni í mun til 2003. T.d. vísir ovasta linjan, at keypiorkan hjá einum BLF'ara við starvsaldri er økt uml. 21 prosent í 2006 í mun til 2003. Størsti parturin av økingini fór fram í tíðarskeiðinum fram til 2005, meðan økingin í 2006 hevur verið heldur minni.

Niðasta linjan á Mynd 1 vísir gongdina í keypiorkuni hjá einum arbeiðara við niðursettari arbeiðstíð. Hesin bólkur hevur havt eitt fall í keypiorkuni síðan 2003 og samanlagt liggur hetta fallið um eitt prosent.

Hinir bólkarnir liggja tættari, har ein arbeiðari fulla tíð hevur havt ein vøkstur í keypiorkuni á 2,4 prosent.

Samanlagt kann sigast, at:

Arbeiðarar hava havt ein minni vøkstur í keypiorkuni enn flestu aðrir løntakarabólkar í tíðarskeiðinum 2003-2006. Hetta er galdandi óansæð um talan er um fulla ella niðursetta tíð. Fyri arbeiðarar við niðursettari arbeiðstíð hevur verið talan um fall í keypiorkuni.

Sum tað verður komið nærri inn á seinni, er ein av orsøkunum til minna vøksturin í keypiorkuni hjá arbeiðarunum, at lønarhækkingin hjá arbeiðarunum í tíðarskeiðinum ikki er útgoldin sum løn, men er lögð omaná eftirlønina. Av tí at eftirlønin ikki er partur av hesi kanningin, fær lønarhækkingin ikki ávirkan á keypiorkuna.

Talva 1. Árliga broytingin keypiorku, 2003-2006

	2003/2004	2004/2005	2005/2006	Tilsamans
Arbeiðari niðursetta tíð	2,2	-1,4	-1,8	-0,9
Arbeiðari	2,7	0,1	-0,4	2,4
Handverkari	1,7	1,3	-0,5	2,5
Starvsmenn u/ann	3,7	2,1	0,0	5,8
Starvsmenn v/ann	5,2	3,7	1,4	10,2
BLF u/ann	2,8	3,0	-0,3	5,5
BLF v/ann	8,0	8,1	4,7	20,8

Kelda: Sáttmálarir hjá ymsu feløgnum, pristalið frá Hagstovu Føroya og egnar útrokningar

Talva 1 vísir úrslit av somu útrokningunum sum Mynd 1. Tað sæst eitt rættiliga týðuligt mynstur út frá talvuni og myndini, nevnliga at tað er høgu inntøkubólkarnir, sum hava havt størstu framgongdina í keypiorkuni.

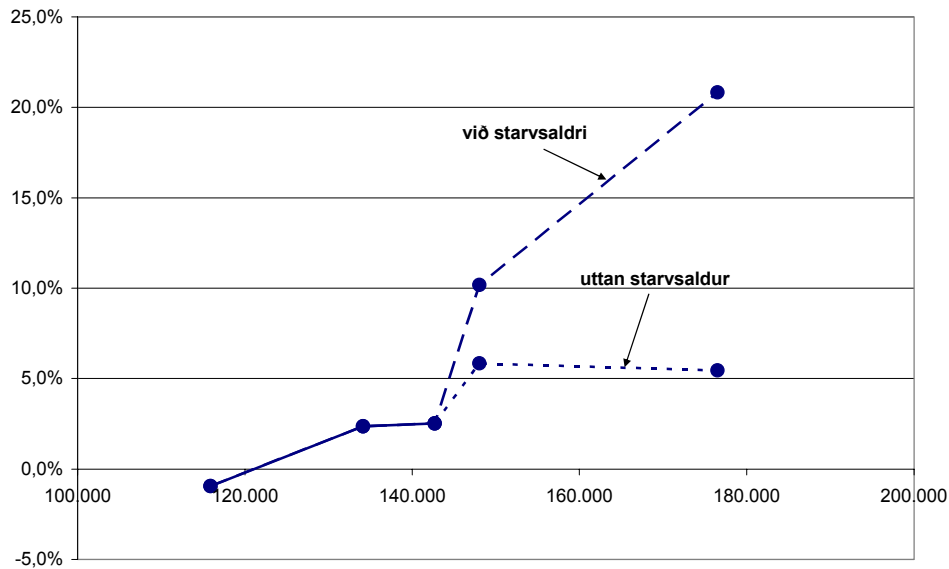
Í kjakinum í Føroyum verður onkuntíð tikið til, at ‘gjógvin’ millum løntakarabólkarnar tykist at vaksa – tvs. at keypiorkan hjá teimum løntakarabólkunum, ið eru lutfalsliga væl fyri, tykist at vaksa skjótari enn hjá teimum løntakarabólkunum, ið eru lutfalsliga verri fyri. Út frá kanningin ber til at hyggja nærri at, um hetta mynstrið sæst aftur í teimum løntakarabólkunum, ið eru viðgjørdir í kanningin.

Um so er at ‘gjógvin’ er vaksandi, vilja teir løntakarabólkarnir, ið høvdu stóra keypiorku í 2003 hava fingið lutfalsliga størri framgongd fram til 2006 enn teir løntakarabólkarnir, ið hava minni keypiorku.

Hetta mynstrið er avmyndað í Mynd 2. Á myndini er vøksturin í keypiorkuni samanborin við ‘upprunastøðið’, sum er keypiorkan í 2003. Av tí at nakrir lønarbólkur kunnu hava

lønarhækking av starvsaldri umframt vanligu lønarhækkingina eru broytingarnar avmyndaðar við og uttan starvsaldur.

Mynd 2. Væksturin í keypiorku í mun til upprunastøðið

Kelda: Sáttmálarnir hjá ymsu feløgnum, prístalið frá Hagstovu Føroya og egnar útrokningar

Tað er ein greiður samanhangur í Mynd 2 millum upprunastøðið í keypiorkuni og væksturin í keypiorkuni í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2006. Samanhangurin er tann, at:

Tess hægri keypiorkan var í 2003, tess størri hevur væksturin verið í keypiorkuni fram til 2006.

Út frá hesum ber sostatt til at staðfesta, at:

Gjógvin millum teir løntakarabólkarnar, ið eru við í kanningin, er breiðkað í tíðarskeiðinum 2003 – 2006.

Av tí at talan er um eina avmarkaða kanning, mugu neyðug fyrivarni sjálvsagt takast fyrri úrslitinum. Fyrivarnini eru m.a. at kanningin fevnir um avmarkað tal av løntakarabólkum, avmarkað tíðarskeið og ikki fevnir um eftirlønarskiparnirnar.

Broytingin í krónum og oyrum

Meðan greiningin omanfyri tekur støði í prosentvísimum vøkstri, ber eisini til at hyggja nærri at vøkstrinum í krónum og oyrum.

Talva 2. Broytingar í keypiorku, 2003-2006

	Keypiorka 2003	Keypiorka 2006	Keypiorka 2006 eftir at hædd er tikin fyri prísbroytingum	Broyting í ársins prísum	Broyting eftir at hædd er tikin fyri prísbroytingum
Arbeiðari niðursetta tíð	115.900	120.458	114.803	4.559	-1.097
Arbeiðari	134.131	144.063	137.299	9.932	3.168
Handverkari	142.700	153.504	146.298	10.805	3.598
Starvsmenn u/st.ald.	148.030	164.387	156.670	16.357	8.639
Starvsmenn v/st.ald.	148.030	171.143	163.109	23.113	15.078
BLF u/st.ald.	176.482	195.283	186.115	18.801	9.633
BLF v/st.ald.	176.482	223.722	213.219	47.240	36.737

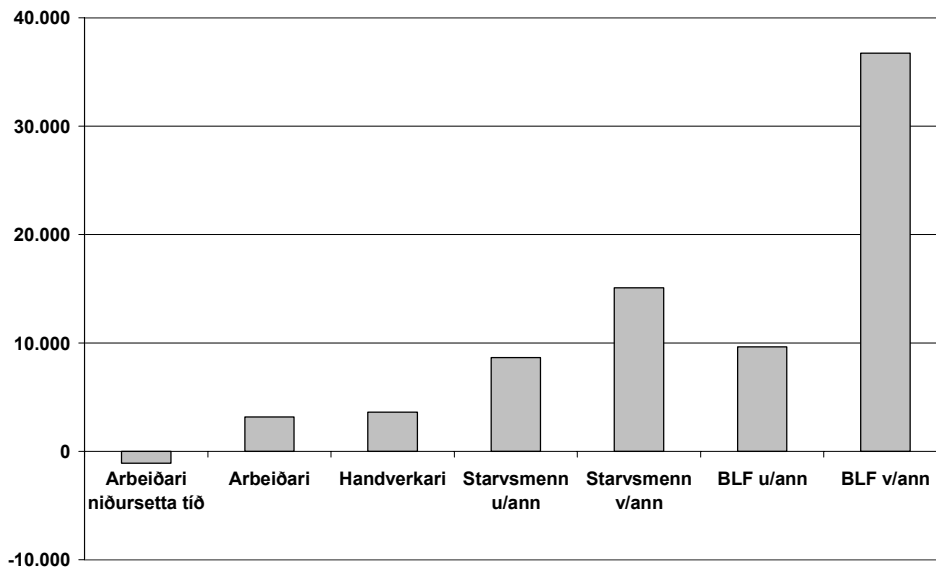
Kelda: Sáttmálarnir hjá ymsu feløgnum, prístalið frá Hagstovu Føroya og egnar útrokningar

Talva 2 og Mynd 3 vísa broytingarnar frá 2003 til 2006 í krónum. Keypiorkan hjá einum arbeiðara við niðursettari arbeiðstíð í 2003 var knappar 116 túsund krónur og í 2006 var hon góðar 120 túsund krónur. Talan var um ein vøkstur á umleið 4.600 krónur. Her er tó ikki hædd tikin fyri teimum prísbroytingum, sum hava verið í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2006. Um hædd verður tikin fyri prísbroytingunum var keypiorkan í 2006 góðar 114 túsund krónur, tvs. ein minking á uml. 1.000 krónur í mun til 2003.

Mynstrið er sostatt tað sama sum omanfyri, har broytingarnar vóru vístar í prosentum, nevnliga at tað eru hægri inntøkubólkarnir ið hava uppnátt størsta vøksturinum í keypiorkuni, meðan arbeiðarnir hava havt ein minni vøkstur ella eina minking í keypiorkuni frá 2003 til 2006.

Annars er vert at leggja til merkis, at spjaðingin í keypiorkuni er økt nakað frá 2003 til 2006. Í 2003 var munurin millum ein arbeiðara (fulla tíð) og ein BLF'ara umleið 40 túsund krónur. Í 2006 er munurin øktur til 50 túsund krónur (tá er hædd ikki tikin fyri starvsaldinum hjá BLF'aranum).

Mynd 3. Samlaða broytingin í keypiorku 2003-2006

Kelda: Sáttmálarnir hjá ymsu feløgnum, prístalið frá Hagstovu Føroya og egnar útrokningar

3. Orsøkir til broytingina

Sum ein náttúrlig avleiðing av úrslitunum omanfyri, kann ein seta sær spurningin, hvussu broytingin er íkomin. Stavar broytingin í keypiorkuni frá lønarhækkingum, skattalætta, hækkandi avgjöldum ella prísbroytingum?

Talva 3 vísir orsøkirnar til broytingarnar í keypiorkuni frá 2003 til 2006. Trýkanturin í talvuni verður nevndur delta og merkir broyting. Δ -løn merkir sostatt broyting í løn frá 2003 til 2006.

Talva 3. Orsøkirnar til broytingarnar í keypiorkuni, 2003-2006

	Keypiorka 2003	Δ -løn	Δ -skatt	Δ -gjöld	Prís- hækk- ingar	Samlað broyting	Keypiorka 2006	Prosentvís broyting
Arbeiðari niðursetta tíð	115.900	6.935	-452	-1.925	-5.655	-1.097	114.803	-0,9%
Arbeiðari	134.131	8.746	3.613	-2.427	-6.764	3.168	137.299	2,4%
Handverkari	142.700	11.166	2.396	-2.757	-7.207	3.598	146.298	2,5%
Starvsmenn u/st.ald.	148.030	22.738	-3.125	-3.256	-7.718	8.639	156.670	5,8%
Starvsmenn v/st.ald.	148.030	38.762	-11.973	-3.676	-8.035	15.078	163.109	10,2%
BLF u/st.ald.	176.482	26.939	-4.090	-4.047	-9.168	9.633	186.115	5,5%
BLF v/st.ald.	176.482	92.724	-39.713	-5.771	-10.503	36.737	213.219	20,8%

Kelda: Sáttmálarnir hjá ymsu feløgnum, prístalið frá Hagstovu Føroya og egnar útrokningar

T.d. vísir talvan, at ein arbeiðari við niðursettari tíð hevði kr. 115.900 í løn í 2003. Av tí at størsti parturin av lønarbroytingunum síðan 2003 hava verið á eftirlønini, hevði arbeiðarin avmarkaðan vøkstur í lønini í tíðarskeiðinum, nevnliga kr. 6.935. Skattalættarnir hava givið arbeiðaranum eina hækking í útgoldnu lønini, men av tí at inntøkan eisini er hækkað, er samlaða skattgjaldningin økt við kr. 452 og skatturin hevur sostatt givið eina lægri keypiorku. Avgjöldini eru samstundis hækkaði við kr. 1.925 og hava minkað um keypiorkuna. At enda hava prísbroytingarnar gjørt tað dýrari at liva í Føroyum og hevur hetta minkað um keypiorkuna við 5.655 krónum. Samlaða broytingin í keypiorkuni er sostatt ein minking á 1.097 krónur svarandi til 0,9 prosent.

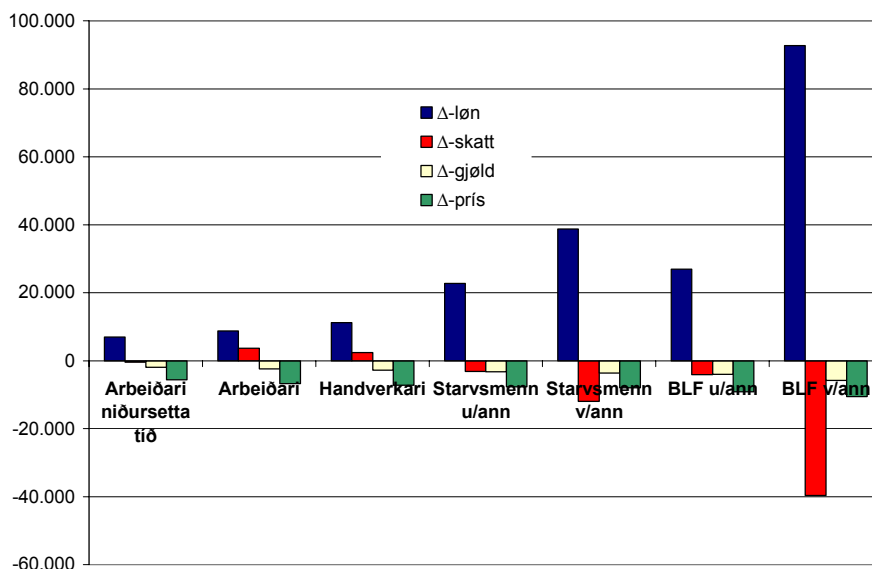
Á henda hátt er sotatt gjørligt at sammeta ymsu lønarbólkarnar og finna orsøkirnar til broytingarnar í keypiorkuni frá 2003 til 2006.

Tað sæst, at størsti munurin millum inntøkubólkarnar serliga er í lønini. Meðan arbeiðarnir stórt sæð ongan lønarvøkstur hava havt í tíðarskeiðinum, av tí at hækkingin er lögð omaná eftirlønina, hevur ein BLF'ari við starvsaldri havt ein lønarvøkstur á út við 93 túsund krónur. Sjálvt eftir at skatturin er tikin við inn í myndina, er munurin rættliga

eyðsýndur. Her skal viðmerkjast, at sjálvt um allir inntøkubólkar hava fingið skattalætta, hava nakrir inntøkubólkar havt so stóran lønarvækstur, at skattgjaldingar eru vorðnar størri. Hetta er t.d. galdandi fyri starvsmenn og BLF'arar. At skattgjaldingar eru vorðnar størri skal tískil ikki tulkast soleiðis at skattatrystið hjá hesum løntakarabólkunum er vorðið størri, men einans at størri lønarútgjaldingar elva til størri skattgjaldingar.

Meðan munurin er rættiliga eyðsýndur í lønargongdini og skattinum, er munurin munandi minni í avgjaldunum og í prísbroyingunum. Allir løntakarabólkarnir hava merkt prísbroyingarnar í samfelagnum, sum hava minkað um keypiorkuna. Somuleiðis hava allir løntakarabólkarnir merkt hækkandi gjøldini til Samhaldsfasta, Barnsburðargrunnin og ALS.

Mynd 4. Orsøkir til broytingarnar í keypiorkuni í tíðarskeiðinum 2003-2006

Kelda: Sáttmálarnir hjá ymsu feløgnum, prístalið frá Hagstovu Føroya og egnar útrokingar

Mynd 4 vísir somu broytingar sum talva Talva 3, nevnliga at størsti munurin millum gongdina í keypiorkuni hjá ymsu løntakarabólkunum stavar frá gongdini í lønini og skattgjaldingunum.

Niðurstøðan av hesum partinum av kanningini er sostatt:

Størsta orsøkin til at broytingin í keypiorkuni hevur verið ymisk í ymsu løntakarabólkunum er, at lønargongdin hevur verið ymisk. Í minni mun er eisini talan um ymiska ávirkan av skatti, avgjaldum og prísgongd.

4. Avleiðingin fyri einstøku húsarhaldini

Í hesum partinum verður hugt nærri at, hvørjar avleiðingar tað hefur havt fyri einstøku húsarhaldini at gongdin í keypiorkuni hefur verið ymisk í ymsu løntakarabólkunum.

Útreiðslurnar hjá einum húsarhaldi

Fyri at kunna meta um avleiðingarnar er neyðugt at gera nakrar metingar av útreiðslunum hjá einum einstakum húsarhaldi. Talva 4 vísir eitt yvirlit yvir tær mettu útreiðslurnar.

Talva 4. Mettar útreiðslur hjá einum húsarhaldi (í 2003)

Húsini	Um mánaðin	Um árið
Húsalán	6.883	82.596
Rentustuðul	(1.582)	(18.984)
Ei	800	9.600
Olja	1.000	12.000
Brunatrygging	417	5.000
Viðlíkahald	500	6.000
Bilurin		
Billán	2.050	24.600
Biltrygging	1.167	14.000
Vegskattur	225	2.700
Brennievni	600	7.200
Verkstaður	167	2.000
Dekkskift	167	2.000
Annað		
Sjúkrakassi	400	4.800
Barnaansing	1.467	17.600
Útvarp	167	2.000
Sjónvarp	167	2.000
Telefon	700	8.400
Útreiðslur tilsamans	15.293	183.512
matur	4.200	50.400
eftir mat		233.912
Fyri hvønn forsyrgjara		116.956

Kelda: Egnar metingar

Tað eigur at vera viðmerkt, at av tí at eingi haldgóð hagtøl finnast um útreiðslurnar hjá einum húsarhaldi, er talan um egnar metingar. Fyrivarni skal tí takast fyri metingunum.

Orsøkin til at tað er neyðugt at meta um útreiðslurnar er, at eitt vanligt húsarhald hevur nakrar fastar útreiðslur, sum einans í avmarkaðan mun eru tengdar at hvørjum løntakarabólki ein persónur í húsarhaldinum er í. T.d. hevur eitt húsarhald útreiðslur til húsalán, hita, el, telefon, bil o.s.fr. – hetta er galdandi uttan mun til um persónarnir í húsarhaldinum eru arbeiðarar, starvsmenn ella BLF'arar.

Av tí at eitt hvørt húsarhald sostatt hevur nakrar 'basalar' útreiðslur, sum eru neyðugar fyri at eitt húsarhald skal kunna virka, vil ein øking í keypiorkuni í veruleikanum ikki kunna merkjast í húsarhaldinum fyrr enn hesar basalu útreiðslurnar eru goldnar. Tað er soleiðis broytingin í 'avlopinum' eftir at basalu útreiðslurnar eru goldnar, ið veruliga sigur nakað um hvussu eitt húsarhald merkir eina broyting í keypiorkuni.

Av tí at eitt húsarhald vanligar hevur tveir forsyrgjarar, taka útrokningarnar støðið í, at útreiðslurnar vera goldnar helvt um helvt av tveimum forsyrgjarum. Á henda hátt ber til at meta um, hvussu ymsu løntakarabólkarnir eru við til at gjalda til húsarhaldið.

Broytingin í húsarhalds-'avlopinum' frá 2003 til 2006

Í uppsetingini av útreiðslunum hjá einum vanligum húsarhaldi omanfyri var komið fram til, at eitt vanligt húsarhald hevur umleið 234 túsund krónur í árligum útreiðslum. Hvør einstakur forsyrgjari í einum húsarhaldi við tveimum forsyrgjarum hevur sostatt 116.956 krónur í útreiðslum um árið. Her var íroknað útreiðslur til hús, bil, annað og mat. Í hesum er sostatt ikki viðtikið útreiðslur til egið eftirlønargjald, klæðir, ferðing o.a. – hetta verður altso her roknað sum partur av 'avlopinum', sum eitt húsarhald hevur, eftir at vanligu útreiðslurnar eru goldnar.

Talva 5 vísir keypiorkuna og útreiðslurnar í somu talvu.

Talva 5. Broyming in í húsarhaldsavlopinum frá 2003 til 2006

	Keypiorka 2003	Keypiorkan í 2006	Útreiðslur	Avlop 2003	Avlop 2006	Broyting
Arbeiðari niðursetta tíð	115.900	114.803	116.956	-1.056	-2.153	-
Arbeiðari	134.131	137.299	116.956	17.175	20.343	18%
Handverkari	142.700	146.298	116.956	25.744	29.342	14%
Starvsmenn u/st.ald.	148.030	156.670	116.956	31.074	39.714	28%
Starvsmenn v/st.ald.	148.030	163.109	116.956	31.074	46.153	49%
BLF u/st.ald.	176.482	186.115	116.956	59.526	69.159	16%
BLF v/st.ald.	176.482	213.219	116.956	59.526	96.263	62%

Talva 5 vísir, at allir løntakarabólkar, undantikið arbeiðarar við niðursettari tíð, hava havt framgongd í húsarhaldsavlopinum í tíðarskeiðinum 2003-2006.

Størsta framgongdin sæst at vera hjá teimum bólkunum, ið frammanundan høvdu stórt avlop í húsarhaldinum í 2003. Tvs. at teir bólkarir, ið vóru væl fyri frammanundan, eru vorðnir enn betri fyri í tíðarskeiðinum 2003 til 2006.

Einasti bólkurin, ið hevur havt afturgongd í húsarhaldsavlopinum, er arbeiðarar við niðursettari arbeiðstíð. Her kann viðmerkjast, at sambært skrásetingum hjá arbeiðarafeløgnum eru tað serliga arbeiðarar á fiskavirkjum, ið hava niðursetta arbeiðstíð.

Her skal eisini viðmerkjast, at ein av orsøkunum til hesa niðurstøðuna er, sum nevnt, at hækkingin hjá arbeiðarunum er lögð omaná eftirlønina í staðin fyri at vera útgoldin sum løn. Hetta er tó eisini galdandi fyri bæði handverkarar og starvsmenn.

5. Samandráttur og niðurstøða

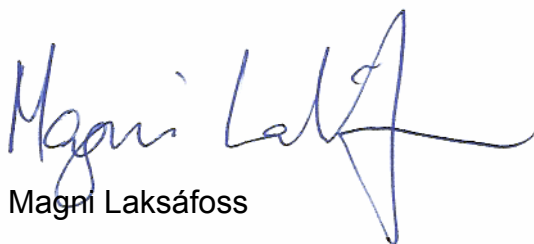
Kanningin er gjørd fyri at lýsa gongdina í keypiorkuni hjá arbeidarunum í mun til ymsar aðrar løntakarabólkar á føroyska arbeiðsmarknaðinum.

Eitt greitt úrslit av kanningini er, at stórir munur er á hvussu keypiorkan er broytt hjá ymsu løntakarabólkunum. Meðan arbeidarnir við niðursettari arbeiðstíð, sum einasti bólkur, ikki hava havt framgongd í keypiorkuni, hava aðrir løntakarabólkar havt rættiliga stóra framgongd. Eitt greitt mynstur var, at tess størri keypiorku ein løntakarabólkur hevði í 2003, tess størri hevur framgongdin verið í tíðarskeiðinum 2003-2006. Hetta úrslitið var galdandi óansæð um starvsaldurin var tikin við ella ikki tikin við. Tað kann tískil staðfestast, at 'gjógvin' millum ymsu løntakarabólkarnar er vaksin í tíðarskeiðinum.

Næsti parturin av kanningini viðgjørði orsøkirnar til broytingarnar. Tað kundi staðfestast, at størsta orsøkin til gongdini í keypiorkuni var, at nakrir løntakarabólkar høvdu havt stóra lønarframgongd meðan aðrir høvdu havt minni ella onga framgongd. Her var munurin serliga stórir millum arbeidararnar, sum stórt sæð ongan lønarvøkstur hava havt í tíðarskeiðinum, av tí at hækkingin er lögð omaná eftirlønina, og BLF'arnar við starvsaldri, sum hava havt stóran vøkstur í útgoldnu lønini.

Seinasti parturin viðgjørði broytingarnar í 'avlopinum' hjá einum húsarhaldi eftir at vanligu útreiðslurnar vóru goldnar. Her var greiða úrslitið, at munurin millum ymsu løntakarabólkarnar er enn størri tá hædd verður tikin fyri húsarhaldsútreiðslunum. Meðan flestu løntakarabólkarnir hava havt eina framgongd í húsarhaldsavlopinum í tíðarskeiðinum, hava arbeidarar ikki í eins stóran mun fingið lut í hesi framgongd, men hava mest sum staðið í stað ella beinleiðis havt eina afturgongd.

Kanningin var handað á fundi 13. apríl 2007.

Magni Laksáfoss